

КОДЕКС ЕТИКИ ВЕДЕННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

©2018 РУДИК Н. В., ПОЛІЩУК Є. А., СИБІРЯНСЬКА Ю. В.

УДК 334.012.23(075.8)

Рудик Н. В., Поліщук Є. А., Сибірянська Ю. В. Кодекс етики ведення малого та середнього бізнесу на засадах соціальної та екологічної відповідальності

Метою статті є дослідження основ формалізованого підходу до ведення малого та середнього бізнесу (МСБ) на засадах соціальної та екологічної відповідальності. Сформовано фундаментальні модулі кодексу етики ведення МСБ, що стають відображенням причинно-наслідкових зв'язків між глобальними цілями сталого розвитку та перспективою українського бізнесу в зовнішньоекономічній діяльності, а також його ініційованості на світовій арені. Визначені змістові модулі регламентують основні відносини між ключовими суб'єктами МСБ та їх спрямованість на якісно новий рівень ведення бізнесу. Запропоновано ключові положення кодексу, що регламентують соціальну відповідальність МСБ: гарантія сприятливого та безпечного робочого середовища; підтримка культурного розмаїття на протязі дисципліни та переслідуванню; регулювання процесу найму та працевлаштування; мотивація збільшення інтелектуального капіталу через навчання і розвиток. Під час саморегулювання екологічної відповідальності МСБ запропоновано дотримуватися таких положень кодексу: відповідність природоохоронній політиці; оптимальність стратегій та інструментів відповідно до екологічно сприятливих цілей; екологічна спрямованість у відносинах з контрагентами.

Ключові слова: цілі сталого розвитку, етика бізнесу, МСБ, кодекс етики ведення МСБ, соціальна відповідальність, екологічна відповідальність.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 23.

Рудик Наталія Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.net

Поліщук Євгенія Анатоліївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри інвестиційної діяльності, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: yivga_83@ukr.net

Сибірянська Юлія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: sybirianska@kneu.edu.ua

УДК 334.012.23(075.8)

UDC 334.012.23(075.8)

Рудик Н. В., Поліщук Є. А., Сибірянская Ю. В. Кодекс этики ведения малого и среднего бизнеса на принципах социальной и экологической ответственности
Целью статьи является исследование основ формализованного подхода к ведению малого и среднего бизнеса (МСБ) на принципах социальной и экологической ответственности. Сформированы фундаментальные модули кодекса этики ведения МСБ, которые становятся отражением причинно-следственных связей между глобальными целями устойчивого развития и перспективой украинского бизнеса во внешнеэкономической деятельности, а также его инициативности на мировой арене. Определены содержательные модули регламентирования основных отношений между ключевыми субъектами МСБ и их направленность на качественно новый уровень ведения бизнеса. Предложены ключевые положения кодекса, регламентирующие социальную ответственность МСБ: гарантия благоприятных и безопасных условий работы; поддержка культурного разнообразия в противовес дискриминации и преследованию; регулирование процесса найма и трудоустройства; мотивация увеличения интеллектуального капитала через обучение и развитие. Во время саморегулирования экологической ответственности МСБ предложено придерживаться таких положений кодекса: соответствие природоохранной политике; оптимальность стратегий и инструментов в соответствии с экологически благоприятными целями; экологическая направленность в отношениях с контрагентами.

Ключевые слова: цели устойчивого развития, этика бизнеса, МСБ, кодекс этики ведения МСБ, социальная ответственность, экологическая ответственность.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 23.

Рудик Наталья Васильевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03057, Украина)

E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.net

Поліщук Євгенія Анатоліївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри інвестиційної діяльності, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: yivga_83@ukr.net

Сибірянская Юлія Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03057, Украина)

E-mail: sybirianska@kneu.edu.ua

Rudyk N. V., Polischuk Ye. A., Sybirianska Yu. V. The Ethical Code for Small and Medium-Sized Business According to the Principles of Social and Ecological Responsibility

The article is aimed at studying the basis of formalized approach to the management of small and medium-sized business (SMB) according to the principles of social and ecological responsibility. The fundamental modules of the ethical code of SMB management are formed, becoming a reflection of causal relations between the global goals of sustainable development and the prospect of Ukrainian business in the foreign economic activity, as well as its initiative on the world stage. The content modules of regulation of the basic relations between the key subjects of SMB and their orientation to a qualitatively new level of business are defined. The key provisions of the code, regulating social responsibility of SMB, are proposed as follows: guarantee of favorable and safe working conditions; support for cultural diversity versus discrimination and harassment; regulation of the recruitment and employment process; motivation to increase intellectual capital through training and development. During the self-regulation of the SMB ecological responsibility it is proposed to adhere to such provisions of the code: compliance with ecological policy; optimality of strategies and instruments in accordance with the environmentally friendly goals; ecological orientation in relations with contractors.

Keywords: goals of sustainable development, business ethics, SMB, ethical code of SMB management, social responsibility, ecological responsibility.

Fig.: 1. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 23.

Rudyk Natalia V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: Nataly_Rudyk@ukr.net

Polischuk Yevheniia A. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Investment Activity, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: yivga_83@ukr.net

Sybirianska Yuliia V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: sybirianska@kneu.edu.ua

З огляду на домінуючі тенденції синтезу економіки, психології, політології, екології, конфліктології та інших наук, а також взаємодії сфер їх дослідження бізнес-етика та соціальна відповідальність бізнесу набувають особливого значення. У подальшому актуалізуються необхідність сталого економічного розвитку, в основі якого лежить концепція екологічної ефективності та корпоративної соціальної відповідальності. Виникає можливість нівелювати «ментальні ризики» як наріжний камінь в будь-якої діяльності. Разом з тим механізм імплементації концепції соціальної та екологічної відповідальності в бізнес-середовище досі залишається невизначеним. Необхідно підвищувати обізнаність суспільства про соціально-економічну роль, функціонування бізнесу на засадах соціальної та екологічної відповідальності, вміння не лише вимагати встановлення правил ведення бізнесу, але й сумлінно виконувати обов'язки та нести відповідальність за їх дотримання.

Значимість, необхідність та результативність кодексу етики ведення малого та середнього бізнесу (далі – МСБ) досліджується у роботах як вітчизняних, так і зарубіжних учених, але практична імплементація й досі є відкритим питанням для України. Особливої уваги потребує проблема уніфікації положень для різних сфер економіки в межах зазначеного сектора бізнесу. Тому в процесі розробки проекту кодексу доцільним стає орієнтування на фінансові відносини суб'єктів господарювання МСБ.

Метою статті є обґрунтування необхідності основних положень кодексу етики ведення малого та середнього бізнесу на засадах соціальної та екологічної відповідальності. Для досягнення мети було поставлено та вирішено такі завдання: обґрунтовано необхідність розробки кодексу етики ведення МСБ для забезпечення сталого економічного розвитку; визначено основи соціальної та екологічної відповідальності вітчизняного бізнесу в структурі модулів положень кодексу.

Функціонуванню бізнесу на засадах соціальної та екологічної відповідальності та дотриманню етики поведінки присвячено роботи зарубіжних новаторів та практиків: Ісакссона Р., Йоханссона П., Фішера К. (*Isaksson R., Johansson P., Fischer K.*) [4], Джамалі Д., Керролла А. (*Jamali D., Carroll A.*) [5]. Щодо проблеми етики ведення бізнесу серед МСБ, варто відмітити дослідження науковців-практиків Лаффера А. (*Laffer A.*) [6], Лонгенекера Дж. Г., Мура К. В. (*Longenecker J. G., Moore C. W.*) [7] та інших. Аналіз дієвості та ефективності кодексів етики в умовах сьогодення актуалізується в роботах Феррелла О. К., Хартлайна М. Д., МакДеніела С. В. (*Ferrell O. C., Hartline M. D., McDaniels S. W.*) [2], Маккінней Й. А., Емерсона Т. Л., Ньюберта М. Дж. (*McKinney J. A., Emerson T. L., Neubert M. J.*) [8]. Окрім зазначеного, дослідженням та пошуку нових вдосконалених рішень щодо взаєморозуміння та узгодження соціальної та екологічної відповідаль-

ності в бізнесі, а також екологічному менеджменту присвячені роботи Теста Ф., Гусмеротті Н. Г. (*Testa F., Gusmerottia N. G.*) [12], Армаса-Крус Ю., Гіл-Сото Е. (*Armas-Cruz Y., Gil-Soto E.*) [1], Хаддока-Фрейзера Дж. Е., Туреля М. (*Haddock-Fraser J. E., Tourelle M.*) [3], Менга Ф. (*Meng F.*) [9] та інших.

Вирішення проблем глобального характеру стосується кожного суб'єкта економічних і фінансових відносин. Сьогодні світова спільнота об'єднується з метою досягнення єдиних цілей сталого розвитку [10], що, можливо, не вирішить зазначені проблеми в одну мить, але однозначно надасть вектор взаємодії. В умовах кризи і загального негативного економічного клімату таке об'єднання зусиль суб'єктів, що за сприятливого бізнес-клімату були б конкурентами, виступає високорозвиненим моделям організації суспільства, побудова яких в Україні потребує поступовості та витриманості. Утопічні уявлення про суспільство майбутнього відкидають потребу в нормативах, кодексах та інших формах суспільних договорів, ставлячи на перше місце свідомість та самоорганізацію. Проте на початкових етапах формалізація правил гри та жорсткий контроль за їх дотриманням є необхідним елементом переходу на нові щаблі розвитку. Водночас у контексті соціальної та екологічної відповідальності вимагати від бізнесу їх дотримання можна лише формалізованими методами, адже в умовах ринкової економіки та українських реаліях надприбутки та амбіційність стають очевидною та пріоритетною ціллю функціонування бізнесу. Тому доцільно опонувати до особистих інтересів та сумлінності управлінців (власників, стейкхолдерів, менеджерів тощо). Інструментом для таких дій пропонується обрати саме кодекс етики ведення бізнесу.

Проблемам зміни ментальності та поведінки в бізнесі через їх формалізування присвячені роботи Шварца М. С. (*Schwartz M. S.*) [11]. Дослідник рекомендує використовувати кодекси етики як інструмент позитивного впливу на поведінку найманих працівників, керівництва, партнерів тощо. Він також зауважує, що кодекси етики, засновані на моральних стандартах, рекомендовані для формування корпоративної поведінки, тобто поведінки на рівні ринку. З іншого боку, їх наявність є вирішальним фактором у випадку вибору між «правильним рішенням» з точки зору етики роботодавця та «правильним рішенням» з точки зору етики працівника, що може стати інструментом маніпулювання. Дослідник доводить, що перевага буде на боці роботодавців, що убезумовлює їх вплив на формування внутрішньої етики ведення бізнесу компанії та її зовнішнього впливу на ринок. Отже, можна стверджувати, що кодекси стають критичною компонентою аналізу поведінки суб'єктів, тобто його відповідності якісним індикаторам очікувань інвесторів та інших учасників економічних та фінансових відносин. Практичні до-

слідження Маккінней Й. А, Емерсона Т. Л., Ньюберта М. Дж. [8] підтверджують, що наявність письмового кодексу етики знижує ймовірність неетичних і ризикових ситуацій для суб'єктів фінансових відносин. Автори підтверджують, що імплементація кодексу етики ведення бізнесу на мікрорівні впливає на рівень прийнятності неетичної поведінки суб'єктів, що в подальшому впливає і на державу (особливо з питань дотримання законодавства, зокрема екологічного), конкурентів (неприпустимі конкурентні переваги), акціонерів (прогнозування прибутків), найманих працівників (справедливий рівень плати праці). Отже, дослідження доводить, що практична реалізація положень кодексу етики ведення бізнесу є відображенням причинно-наслідкових зв'язків між суб'єктами всіх рівнів фінансової системи. Тому він може бути вдалим інструментом для вирішення проблеми соціальної та екологічної відповідальності бізнесу. На *рис. 1* представлено загальну структуру кодексу етики ведення МСБ, в основі якої покладено соціальну та екологічну відповідальність.

Слідування загальним цілям сталого розвитку окреслюють та засвідчують пріоритети та прагнення в економічній та фінансовій сферах на період до 2030 р. [10]. Кожна серед зазначених цілей так чи інакше стосується питання соціальної та екологічної відпо-

відальності, що визначає необхідність їх урахування у побудові як економічних, так і фінансових відносин у рамках єдиної стратегії розвитку України. Доречно відзначити наскрізні зв'язки модулів кодексу та їх координатії між собою.

Імплементація соціальної та екологічної відповідальності через функціонування суб'єктів МСБ також важливе через необхідність локалізації та децентралізації таких видів відповідальності. Тобто, перенесення значення та вагомості в корінь ментальності господарської діяльності. Керуючись проведеним дослідженням законодавчої, практичної та теоретичної баз, можна припустити, що змінювати ментальність суб'єктів економічних та фінансових відносин доцільно з мікрорівня їх функціонування, оскільки МСБ найбільше наближені до споживачів та матимуть на них прямиий вплив. Акцент треба робити на малий і середній бізнес, визначений сучасними світовими «тенденціями» стимулювання реалізації підприємницьких здібностей, що створює молоду екосистему. Суб'єктам господарювання, елементам такої екосистеми (підприємствам) об'єктивно притаманні прагнення до безпечелісної, здобутої будь-якими шляхом перемоги. Промислові кластери або агломерації суб'єктів МСБ в однакових або суміжних

Рис. 1. Модулі положень кодексу етики ведення МСБ

Джерело: авторська розробка.

галузях мають великий потенціал для підвищення конкурентоспроможності експортоорієнтованих підприємств, створення робочих місць у регіонах і підвищення рівня життя в країнах, що розвиваються.

Необхідно прийняти той факт, що малі (особливо мікро) підприємства в більшості випадках практично не зацікавлені в захисті навколишнього середовища, а формування екологічно дружнього середовища є здебільшого ініціативою власників або менеджерів, тобто їх індивідуальним ставленням. Цілком доцільно буде виділити декілька причин такого явища: 1) лімітованість часу для вирішення такого роду глобальних проблем; 2) брак знань та вмотивованості їх отримання; 3) мінімальна кількість причин і безпосереднього продукування викидів МСБ. За таких обставин постає необхідність у мотивуючих складових для бізнесу, які визначають не просто ініціативних суб'єктів господарювання, а обґрунтують зацікавленість в них і держави, і світової спільноти. Мотивуючими факторами щодо дотримання умов соціальної та екологічної відповідальності МСБ є перелік преференцій (інтереси, потреби, якими керуються суб'єкти економічних та фінансових відносин у виборі партнера, привілейованого бренда, тобто того, з ким готові мати ділові стосунки або чий товари та послуги готові купувати): індивідуальні погляди власника [1; 12]; економічні привілеї [9]; конкурентні переваги, отримання досвіду у сфері інновацій [1]; альтруїстичні погляди, PR-заходи [1; 12]; філантропічні погляди, вимоги з боку співробітників [3]; прагнення зменшити свій вплив на навколишнє середовище [12]; преференції держави, партнерів, конкурентів.

До того ж, надзвичайно актуальними сьогодні є тенденції щодо здорового способу життя. Саме вони задають нові тренди, а, відповідно, і попит на товари та послуги, вироблені із залученням екологічно чистих засобів виробництва. Тобто мова йде про екологічний менеджмент і конкурентні переваги, які можуть визначити провідне місце суб'єкта господарювання МСБ на ринку. Доцільно зазначити, що навколишнє середовище – визначальний фактор прийняття рішення в біхейвіористичній економіці, інтегральній динаміці та багатьох інших моделях, що пояснюють поведінку суспільства. Іншими словами, вибір і поведінка людини об'єктивно відповідають тому, що її оточує. Світовий досвід, систематизований у єдині цілі сталого розвитку [10], ще раз підкреслює безпечальнішу необхідність у дотриманні фундаментальних вимог екологічного менеджменту та «зелених» фінансів, які в певному значенні «закорковують» ряд глобальних проблем і дають час на їх вирішення.

Деталізуємо ключові модулі кодексу етики ведення бізнесу. Положення модуля «Гарантії гідного ставлення до найманих працівників» засвідчують, що у своїй комерційній діяльності представники МСБ мають керуватися Конституцією та законами Украї-

ни, внутрішніми корпоративними документами, а також положеннями міжнародного законодавства, що стосуються питань захисту прав людини. Внутрішні принципи функціонування МСБ повинні сприяти забезпеченню поваги і захисту міжнародно визнаних прав людини на внутрішньокорпоративному рівні та в зовнішньому середовищі [14; 16; 18–20], а також сприяти підвищенню рівня умов праці та життєвого рівня співробітників компанії. Зміст розробленого модуля представлений у *табл. 1*.

Положення модуля «Ставлення до навколишнього середовища та використання природних ресурсів» за своєю суттю відображає готовність та рівень слідування МСБ цілям суспільного значення та екологічної відповідальності. Зміст модуля представлено в *табл. 2*.

Ставлення до навколишнього середовища та використання природних ресурсів суттєво впливає на імідж як країни, так і суб'єкта господарювання МСБ. Запропоновані вище змістовні модулі спроможні покращити ситуацію та сприяти позитивній зміні бізнес-клімату країни в контексті соціальної та екологічної відповідальності.

ВИСНОВКИ

Вимагати безвідмовного дотримання зазначених положень кодексу етики ведення МСБ є необґрунтованим наміром. Однак дотримання зазначених положень переважною кількістю суб'єктів господарювання МСБ закладе основу для покращення інвестиційного клімату, формування «зеленої» економіки, екологічного менеджменту як невід'ємних критеріїв функціонування МСБ.

Заради справедливості варто зазначити, що державні управлінці та представники громад робили спроби сприяти та контролювати екологічні колапси в країні, залучаючи та синергуючи європейське законодавство та варіації екологічних практик. Так, Міністерство екології і природних ресурсів України зробило спробу розпочати адаптацію національного законодавства до європейських вимог з розробки базових, системних законів, зокрема проект закону «Про стратегічну екологічну оцінку» [22]. Даний документ був запропонований для встановлення правових та організаційних засад здійснення оцінки впливу на довкілля та забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань у рамках Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо) [17] та Конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) [15], стороною яких є Україна. Без уваги не залишилась імплементація в національне законодавство положень, зафіксованих в V розділі (Економічне і галузеве співробітництво) Додатка XXX (30) статті 363 Угоди про асоціацію, та Додатка XXXI (30) статті 365 Угоди

Положення модуля Кодексу МСБ «Гарантії гідного ставлення до найманих працівників»

Гарантія сприятливого та безпечного робочого середовища
<p>МСБ у своїх відносинах з власними працівниками стає гарантом зміцнення культури безпеки шляхом підвищення рівня обізнаності про ризики діяльності та заохочення відповідальної поведінки всіх співробітників. Особливого значення набуває захист здоров'я та безпеки власних співробітників за рахунок превентивних заходів, а також підняття рівня стандартів. Беручи на себе зобов'язання дотримуватися законодавства у сфері охорони здоров'я і безпеки праці, суб'єкти МСБ мають сприяти підвищенню якості та рівня умов праці.</p> <p>Сприятливе робоче середовище забезпечує захист особистої свободи, гідності, прав працівників, а також підтримання принципів коректності в міжособистісних відносинах, дозволяючи всім співробітникам проявляти найкращі свої якості та здібності при виконанні своїх функціональних обов'язків. З метою уникнення конфліктних ситуацій співробітники в обов'язковому порядку мають повідомляти про всі фактичні та потенційні порушення їх інтересів</p>
Підтримка культурного розмаїття на противагу дискримінації та переслідуванню
<p>МСБ підтримує культурне розмаїття. Будь-які прояви дискримінації та переслідування вважаються грубим порушенням даного Кодексу. Політика бізнесу має бути заснована на толерантності та повазі до людської гідності. Слідування принципу розмаїття передбачає усвідомлення та толерантне ставлення до відмінностей у мисленні, стилі управління, віці, статі, досвіді тощо.</p> <p>Розмаїття МСБ є додатковою конкурентною перевагою, тому що розширює можливості щодо використання талантів, розвитку нових професійних та особистісних якостей і допомагає долати упередженість. Гарантування рівних можливостей для всіх є запорукою побудови громадянського суспільства.</p> <p>При ухваленні рішень про прийом на роботу, просуванні по кар'єрних сходах, оцінці ефективності, перегляді рівня компенсації суб'єкти МСБ не повинні робити жодної диференціації за факторами, що не стосуються показників ефективності професійної діяльності працівника та його компетенцій.</p> <p>Не допускається:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поведінка, що створює загрозову або образливу обстановку для колег або співробітників; – поведінка, яка може травмувати почуття інших людей, включаючи поведінку сексуального характеру (небажаний фізичний контакт, сексуальні жести або заяви чи демонстраційні дії, включаючи зображення); – застосування репресивних заходів проти будь-якого співробітника, який добровільно виступає проти дискримінації, домагань або агресивних дій по відношенню до себе або інших або який повідомляє про будь-які такі випадки
Регулювання процесу найму та працевлаштування
<p>Застосовуючи стратегії, що поєднують дотримання інтересів, зростання прибутковості компанії із захистом зайнятості та кар'єрним розвитком (як безпосередньо, так і непрямым чином), суб'єкт МСБ заохочує якість роботи настільки, наскільки це допускають обмеження, спричинені економічною ситуацією.</p> <p>Переговори і представлення інтересів майбутніх співробітників засновані на суворому дотриманні умов колективних договорів та норм чинного законодавства.</p> <p>Працевлаштування здійснюється з урахуванням принципу рівних можливостей та з повагою до кандидатів. Ця політика доводиться до відома всіх кандидатів. Кандидатам надається точна та детальна інформація щодо посадових обов'язків. Також організовується робочий процес, з наданням кожному співробітнику посади, відповідної його кваліфікації (при дотриманні рівних можливостей), тим самим забезпечується максимальна ефективність організації. Для досягнення цього необхідно періодично оновлювати схему посадових інструкцій, професійних знань і функцій, які виконуються співробітниками.</p> <p>Враховуючи волатильність ринку, керівництво суб'єктів МСБ має враховувати навіть мінімальні часові лаги. Тому, з метою збереження високого рівня компетентності співробітників, майбутні кандидати повинні брати на себе відповідальність за поставлені перед ними завдання, сумлінно й активно виконувати свої обов'язки протягом всього періоду роботи в компанії</p>
Мотивація збільшення інтелектуального капіталу через навчання і розвиток
<p>Для МСБ вагоме значення має актуальність, мобільність та гнучкість власного функціонування, тому кожен працівник компанії, як складова єдиного цілого, несе відповідальність за власні професійні знання, їх підтримку в актуальному стані та у відповідності до кращих практик.</p> <p>Схильність до самовдосконалення стає пріоритетом у визначенні потенціалу співробітника. МСБ продовжує розвиток свого організаційного потенціалу через формування кадрового резерву та впровадження програми ротатії з метою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) вироблення узгодженого бачення потенціалу зростання співробітників; 2) максимального використання можливості міжфункціональної мобільності. <p>Долучаючись до формування нових, а також поширення та вдосконалення існуючих практик ведення бізнесу, МСБ поширює внутрішні та зовнішні знання щодо політики юридичних і професійних зобов'язань.</p> <p>МСБ сприяє отриманню, розробленню і захисту інтелектуальної власності та поважає обмеження на її використання і відтворення</p>

Джерело: авторська розробка.

Положення модуля Кодексу МСБ «Ставлення до навколишнього середовища та використання природних ресурсів»

Відповідність природоохоронній політиці
<p>МСБ має всіма можливими способами сприяти запровадженню інноваційних підходів до виробництва, здійснювати безперервну роботу у сфері підвищення ефективності використання енергії та контролю впливу на навколишнє середовище. Водночас слід приділяти пильну увагу вимогам щодо безпечності та якості продукції власного виробництва. Така увага підтверджується, зокрема, координацією діяльності кожного співробітника щодо дотримання таких правил:</p> <ul style="list-style-type: none"> – прагнути раціонально використовувати енергетичні ресурси й уникати зайвих витрат, виробивши звичку виконувати прості щоденні дії, а саме: вимикати світло та електричне обладнання після закінчення роботи; перевіряти, чи закриті водопровідні крани; роздруковувати документи тільки тоді, коли це дійсно необхідно; – правильно сортувати відходи, полегшуючи їх утилізацію і переробку
Оптимальність стратегій та інструментів згідно з екологічно сприятливими цілями
<p>Стратегії, яким слідують МСБ, повинні реалізовуватися шляхом інвестицій і дій, що відповідають принципам екологічно сталого розвитку. Зокрема, здійснювати дії та проекти, спрямовані на підвищення енергетичної ефективності виробничих процесів; застосовувати стратегії збереження енергії, включаючи використання поновлюваних джерел; вкладати певні кошти у виробництво власної електроенергії, одержуваної з відновлюваних джерел; дотримуватися принципу екологічної безпеки; знижувати кількість шкідливих викидів; реалізовувати програми з охорони водних ресурсів, скорочувати відходи будь-якого типу, шляхом їх зниження й утилізації.</p> <p>У рамках програми децентралізації МСБ зацікавлені впроваджувати системи управління з охорони навколишнього середовища, сертифіковані за міжнародним стандартом якості ISO 14001 [23] з метою постійного вдосконалення діяльності з охорони довкілля; визначати ключові показники і забезпечувати постійний самомоніторинг і самоконтроль впливу на навколишнє середовище; організувати діяльність щодо підвищення знань співробітників про всі ініціативи, що вживаються компанією з метою підвищення їх компетенцій і професіоналізму в питаннях охорони навколишнього середовища.</p> <p>МСБ має сприяти розвитку ініціатив, здійснюваних у співробітництві з місцевою громадою з метою: досягнення більшої синергії в енергетичному і природоохоронному секторах, а також встановлення позитивних відносин з місцевими організаціями; оптимізації процесів ланцюжка поставок шляхом мінімізації відстаней і використання транспортних засобів, що найменше впливають на навколишнє середовище; участі в дослідженнях і технологічних інноваційних проєктах спільно з університетами, дослідницькими інститутами і приватними компаніями з метою розробки експериментальних систем у пошуках найбільш перспективних технологічних рішень.</p> <p>МСБ, задіяний у сфері матеріального виробництва та в частині виробничого процесу нових продуктів, має сприяти використанню найбільш безпечних для навколишнього середовища пакувальних матеріалів. Зокрема, підтримувати розробку екологічно безпечного складу упаковки, враховуючи повний життєвий цикл пакувального матеріалу (від початку до кінця циклу, тобто утилізації та/або повторного застосування, і/або регенерації енергії), а також вплив, який упаковка може робити самій продукції, забезпечуючи при цьому максимальне збереження продукції та скорочення харчових відходів.</p> <p>Важливо, щоб МСБ зменшували вплив пакувального матеріалу на навколишнє середовище вже на стадії його розробки. Цього можна досягти, дотримуючись та грабуючи сам процес впливу на такі основні параметри: усунення (зменшення кількості елементів упаковки); скорочення (зниження норм витрат за рахунок зменшення розміру упаковки, оптимізації її дизайну); переробка (придатність до переробки, враховуючи технічні можливості та дотримуючись норм якості, які дозволяють використовувати матеріали вторинної переробки); відновлення (використання матеріалів, отриманих з відновлюваної сировини). Необхідною складовою залишається контроль результатів імплементації екологічної політики на всіх етап виробничого процесу – від виробництва і закупівлі сировини до виготовлення, упаковки, продажу та споживання. Своєю чергою, якість виконання зазначеного залежить від рівня ідейності співробітника, його максимальної участі та зацікавленості в досягненні найкращого результату</p>
Екологічна спрямованість у відносинах з контрагентами
<p>Відомий фундатор сучасного менеджменту П. Ф. Друкер зазначає, що менеджмент є передусім соціальним, і лише потім економічним та бізнес-інститутом. Так, як на основних завданнях бізнесу науковець зосереджує увагу на отриманні прибутку, задоволеності працівників та проявах соціальної відповідальності [13]. Тому для МСБ цілком доцільним буде розширювати власну екологічно-відповідальну зорієнтованість на контрагентів.</p> <p>Одними із ключових аспектів позитивного впливу може стати використання екологічної логістики, проведення аналізу життєвого циклу продукції на предмет його екологічності незалежно від власної участі на тому чи іншому етапі, сприяння найбільш дієвим заходам актуалізації інформації щодо залучення та ініціативності контрагентів у сфері екоспрямованості</p>

Джерело: авторська розробка.

про асоціацію. Ще однією спробою вирішення проблеми довкілля став проект закону «Про оцінку впливу на довкілля» [21]. Однак зазначені законопроекти були ветоані президентом і вимагають допрацювання. Робота над іншими пропозиціями та змінами довкілля ведеться або на стадії розробки проектів або взагалі ще не розпочиналась – принаймні, в публічній площині (зокрема, контроль над викидами летючих сполук і торгівля викидами парникових газів). Отже, протиставити зазначеним нормативно-правовим актам можна сумлінність та самоусвідомлення суб'єктів господарювання у відповідальності заради власного успіху та інвестиційної привабливості. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Armas-Cruz Y., Gil-Soto E., Oreja-Rodríguez J. R.** Environmental management in SMEs: organizational and sectoral determinants in the context of an Outermost European Region. *Journal of Business Economics and Management*. 2017. Vol. 18. Issue 5. URL: <http://dx.doi.org/10.3846/16111699.2017.1373375>
2. **Ferrell O. C., Hartline M. D., McDaniel S. W.** Codes of ethics among corporate research departments, marketing research firms, and data subcontractors: An examination of three-communities metaphor. *Journal of Business Ethics*. 1998. Vol. 17. Issue 5. P. 503–516.
3. **Haddock-Fraser J. E., Tourelle M.** Corporate motivations for environmental sustainable development: exploring the role of consumers in stakeholder engagement. *Business Strategy and the Environment*. 2010. Vol. 19. Issue 8. P. 527–542. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/bse.663/abstract>
4. **Isaksson R., Johansson P., Fischer K.** Detecting Supply Chain Innovation Potential for Sustainable Development. *Journal of Business Ethics*. 2010. Vol. 97. Issue 3. P. 425–442.
5. **Jamali D., Carroll A.** Capturing advances in CSR: Developed versus developing country perspectives. *Business Ethics: A European Review*. 2017. Vol. 26. Issue 4. P. 321–325.
6. **Laffer A.** Corporate Social Responsibility Detrimental to Stockholders / Ethical Corporation. 2005. URL: <https://www.nysun.com/business/arthur-laffer-corporate-social-responsibility/7944/>
7. Ethical attitudes in small businesses and large corporations: Theory and empirical findings from a tracking study spanning three decades / Longenecker J. G., Moore C. W., Petty J. W., Palich L. E., McKinney J. A. *Journal of Small Business Management*. 2016. Vol. 44. Issue 2. P. 167–183.
8. **McKinney J. A., Emerson T. L., Neubert M. J.** The effects of ethical codes on ethical perceptions of actions toward stakeholders. *Journal of Business Ethics*. 2010. Vol. 97. Issue 4. P. 505–516.
9. **Meng F., Qiao Y., Wu W.** Environmental impacts and production performances of organic agriculture in China: A monetary valuation. *Journal of Environmental Management*. 2017. Vol. 188. P. 49–57.
10. National baseline report 2017 «Sustainable Development Goals: Ukraine» / The Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
11. **Schwartz M. S.** The nature of the relationship between corporate codes of ethics and behavior. *Journal of Business Ethics*. 2001. Vol. 32. Issue 3. P. 247–262.
12. **Testa Fr., Gusmerottia N. G.** Factors Affecting Environmental Management by Small and Micro Firms: The Importance of Entrepreneurs' Attitudes and Environmental Investment. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2015. Vol. 23. Issue 6. P. 373–385. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/csr.1382/abstract>
13. **Друкер П. Ф.** Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества. М.: Вильямс, 2007. 336 с.
14. Загальна Декларація прав людини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
15. Конвенція «Про доступ до інформації, участі громадянськості в процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська конвенція), редакція від 27.05.2005 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_015
16. Конвенції Міжнародної Організації Праці та пов'язані з ними міжнародні документи по правах людини. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/993_012
17. Конвенція «Про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті», ратифікована від 19.03.1999 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_272
18. Конвенція ООН з прав дитини. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021
19. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 «Керівництво з соціальної відповідальності». URL: <http://www.bcdst.kiev.ua/index.php/news/1-latest-news/56>
20. Міжнародний стандарт SA 8000 – Соціальна відповідальність 8000 (Social Accountability 8000). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07>
21. Проект закону «Про оцінку впливу на довкілля» № 2009а-д від 22.02.2016 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58257
22. Проект Закону «Про стратегічну екологічну оцінку» № 3259 від 08.10.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3259&skl=9
23. Сертифікація ISO 14001 – Сертифікат екологічного менеджменту. URL: http://www.bureauveritas.com.ua/d2ee0255-78fa-4148-a747-d63f9319b085/ISO+14001_2015-ok.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=d2ee0255-78fa-4148-a747-d63f9319b085

REFERENCES

- Armas-Cruz, Y., Gil-Soto, E., and Oreja-Rodriguez, J. R. "Environmental management in SMEs: organizational and sectoral determinants in the context of an Outermost European Region". *Journal of Business Economics and Management*. 2017. <http://dx.doi.org/10.3846/16111699.2017.1373375>
- Druker, P. F. *Epokha razryva: orientiry dlya nashego menyayushchegosya obshchestva* [The era of the gap: the benchmarks for our changing society]. Moscow: Vilyams, 2007.
- Ferrell, O. C., Hartline, M. D., and McDaniel, S. W. "Codes of ethics among corporate research departments, marketing research firms, and data subcontractors: An examination of three-communities metaphor". *Journal of Business Ethics*. Vol. 17, no. 5 (1998): 503-516.
- Haddock-Fraser, J. E., and Tourelle, M. "Corporate motivations for environmental sustainable development: exploring the role of consumers in stakeholder engagement". *Business Strategy and the Environment*. 2010. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/bse.663/abstract>

Isaksson, R., Johansson, P., and Fischer, K. "Detecting Supply Chain Innovation Potential for Sustainable Development". *Journal of Business Ethics*. Vol. 97, no. 3 (2010): 425-442.

Jamali, D., and Carroll, A. "Capturing advances in CSR: Developed versus developing country perspectives". *Business Ethics: A European Review*. Vol. 26, no. 4 (2017): 321-325.

"Konvetsii Mizhnarodnoi Orhanizatsii Pratsi ta poviazani z nymy mizhnarodni dokumenty po pravakh liudyny" [The Conventions of the International Labor Organization and related international human rights instruments]. http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/993_012

"Konvetsiia OON z prav dytyny" [UN Convention on the Rights of the Child]. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021

[Legal Act of Ukraine] (1999). http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_272

[Legal Act of Ukraine] (2005). http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_015

[Legal Act of Ukraine] (2015). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3259&skl=9

[Legal Act of Ukraine] (2016). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58257

Laffer, A. "Corporate Social Responsibility Detrimental to Stockholders". Ethical Corporation. 2005. <https://www.nysun.com/business/arthur-laffer-corporate-social-responsibility/7944/>

Longenecker, J. G. et al. "Ethical attitudes in small businesses and large corporations: Theory and empirical findings from a tracking study spanning three decades". *Journal of Small Business Management*. Vol. 44, no. 2 (2016): 167-183.

"Mizhnarodnyi standart ISO 26000:2010 «Kerivnytstvo z sotsialnoi vidpovidalnosti»" [International Standard ISO 26000:2010 "Social Responsibility Guide"]. <http://www.bcdst.kiev.ua/index.php/news/1-latest-news/56>

"Mizhnarodnyi standart SA 8000 – Sotsialna vidpovidalnist 8000 (Social Accountability 8000)" [International SA 8000 Standard – Social Responsibility 8000 (Social Accountability 8000)]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07>

McKinney, J. A, Emerson, T. L., and Neubert, M. J. "The effects of ethical codes on ethical perceptions of actions toward stakeholders". *Journal of Business Ethics*. Vol. 97, no. 4 (2010): 505-516.

Meng, F., Qiao, Y., and Wu, W. "Environmental impacts and production performances of organic agriculture in China: A monetary valuation". *Journal of Environmental Management*. Vol. 188 (2017): 49-57.

"National baseline report 2017 "Sustainable Development Goals: Ukraine"" The Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tsyacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

"Sertyfikatsiia ISO 14001 - Sertyfikat ekolohichnoho menezhmentu" [Certification of ISO 14001 - Certificate of Environmental Management]. http://www.bureauveritas.com.ua/d2ee0255-78fa-4148-a747-d63f9319b085/ISO+14001_2015-ok.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=d2ee0255-78fa-4148-a747-d63f9319b085

Schwartz, M. S. "The nature of the relationship between corporate codes of ethics and behavior". *Journal of Business Ethics*. Vol. 32, no. 3 (2001): 247-262.

Testa, Fr., and Gusmerottia, N. G. "Factors Affecting Environmental Management by Small and Micro Firms: The Importance of Entrepreneurs' Attitudes and Environmental Investment". *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 2015. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/csr.1382/abstract>

"Zahalna Deklaratsiia prav liudyny" [Universal Declaration of Human Rights]. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015